

Utlåtande 2006:27 RIV (Dnr 424-484/2000)

Vuxna dövas, bl.a. döva invandrares, möjlighet till kommunal vuxenutbildning

Motion av Lars Rådth (s) (2000:25)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande
Utbildningsnämnden ges i uppdrag att redovisa en uppföljning av funktionshindrades kunskapsutveckling inom vuxenutbildningen samt besluta om eventuella åtgärder i syfte att öka måluppfyllelsen.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Bakgrund

Lars Rådth (s) har i motion 2000:25 (*bilaga*), framfört att samhället måste undanröja hinder som finns för personer med olika förutsättningar att delta i utbildning. I motionen föreslås att ett antal punkter ska utredas av socialtjänstnämnden och utbildningsnämnden.

Remisser

Motionen har remitterats för synpunkter till utbildningsnämnden och socialtjänstnämnden.

Utbildningsnämnden är positiv till att närmare utreda motionens första förslag, dvs vilka förutsättningar, behov och hinder som finns för att döva ska delta i vuxenutbildningen. Först därefter kan utbildningsnämnden ta ställning till eventuella insatser som kan bli aktuella.

Socialtjänstnämnden anser att det är angeläget att staden stödjer ett utvecklingsarbete för att ge vuxna döva ökade förutsättningar för integration och delaktighet.

Mina synpunkter

Funktionshinder ska inte behöva hindra människor från att delta i utbildning. Vår vuxenutbildning och svenska för invandrare, SFI, ska vara organiserad så att det finns möjlighet att ta emot och utbilda alla vuxna människor oavsett funktionshinder. Idag finns rutiner för detta redan i intagningen och det finns möjligheter till flexibla lösningar utifrån individuella behov.

Intagningen till vuxenutbildningen i Stockholms stad är central. På vuxentrum finns vägledare som hjälper de sökande att hitta rätt utbildning. När en sökande berättar om sitt funktionshinder får hon/han hjälp av en studie- och yrkesvägledare som har specialistkunskap om funktionshinder och hur och var bästa möjliga anpassning kan sökas. För bedömning av den studerandes behov görs en utredning med hjälp av kompetens från uppdragsavdelningen vid utbildningsavdelningen. Efter förslag från utredningen fattas beslut om lämpliga stödinsatser, inkl ev. teckentolk. Det utgår full kostnadstäckning för tecken- och språkstolk.

Kompetensen att ta emot och ge vägledning till funktionshindrade har utvecklats och förbättrats. Erfarenheterna visar dock att gruppen varken har homogena behov eller önskemål. Ibland är det viktigt att ha hela valfriheten i utbudet av vuxenutbildningen och dessa personer vill ofta ha en tolk i all undervisning. För andra är det viktigt att själva undervisningen är anpassad för döva och vill helst läsa tillsammans med andra hörselskadade och döva. Vuxentrum försöker hitta de bästa lösningarna för varje individ. Staden har sedan flera år ett samarbete med Huddinge komvux och deras grundläggande utbildning för hörselskadade och döva. Flertalet av stadens studerande som läser där kommer dit via SFI-centrum.

Även på SFI-centrum finns en hörselpedagog som tar emot hörselskadade och döva personer som vill läsa svenska för invandrare. De får hjälp att hitta rätt utbildning och erbjuder dem de hjälpmedel som behövs. Hörselpedagogen kan också remittera vidare till sjukhusens hörselkliniker.

Undersökningar visar att döva och hörselskadade personer generellt har svårare att ta till sig utbildning oavsett ålder. Det är angeläget att undanröja alla hinder och så långt det är möjligt att ge de bästa förutsättningarna för inlärning trots funktionshindret. Utbildningsnämnden måste därför fortsätta utveckla och följa mottagandet och vägledningen av funktionshindrade och deras

möjligheter att ta till sig utbildningen. I utbildningsnämnden bör det därför redovisas en uppföljning av de funktionshindrades möjligheter att tillgodogöra sig en god utbildning samt en analys av vad som kan förbättras för att eventuellt nå högre måluppfyllelse.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

Utbildningsnämnden ges i uppdrag att redovisa en uppföljning av funktionshindrades kunskapsutveckling inom vuxenutbildningen samt besluta om eventuella åtgärder i syfte att öka måluppfyllelsen.

Stockholm den 11 januari 2006

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Erik Nilsson

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Kristina Axén Olin, Sten Nordin och Mikael Söderlund* (alla m), *Lotta Edholm* och *Ann-Katrin Åslund* (båda fp) och *Ewa Samuelsson* (kd) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen besluta att

1. återremittera ärendet
2. därutöver anföras.

Döva och hörselskadade har en självklar rätt att som andra kunna erbjudas lämplig utbildning och utveckling. För att detta ska vara möjligt måste reella förutsättningar finnas för att tillgodogöra sig utbildningen som idag kan förbättras. Språket är en grundläggande rättighet för varje individ. Teckenspråk används i direkt kommunikation och är dövas första språk. Svenska är dövas andra språk. För att döva ska kunna fungera i samhället är det viktigt att samhället accepterar samt stödjer dövas rätt till teckenspråk. 1981 beslutade riksdagen att erkänna teckenspråk som dövas första språk. Därför att det självklart att döva behöver teckenspråkstolk då undervisningen sker på svenska. Det är olyckligt att majoriteten är otydlig och formulerar att döva personer "ofta" vill ha tolk i all undervisning. Det handlar inte om ofta utan det handlar om alltid; antingen finns en teckenspråkstolk eller så sker undervisningen på teckenspråk.

Det är nonchalant att låta fem år gamla underlag ligga till grund för dagens beslut. Ärendet behöver återremitteras och kompletteras för att en riktig bild av dagens situation ska ges. Sedan utbildningsnämnden och socialtjänstnämnden tagit beslut i detta ärende har bl.a. utredningen Teckenspråkets ställning tillsatts. Detta bör beaktas i nämndernas svar och kommunfullmäktige bör få möjlighet att tycka till om döva Stockholmares möjlighet till undervisning utifrån ett aktuellt underlag.

Förslag att göra en uppföljning är bra men i samband med en återremiss måste det även till en brukarundersökning där döva och hörselskadade får möjlighet att komma till tals. Motionen handlar om döva och inte funktionshindrade i allmänhet. Motionären har på ett förtjänstfullt sätt kommit med kreativa förslag som kan förbättra dövas utbildningssituation, framförallt döva invandrades situation. För att några av förslagen ska kunna genomföras behövs en aktuell beskrivning av dagsläget, en brukarundersökning och att nämnderna återkommer inom kort till fullmäktige. Många av motionärens förslag handlar om hur samarbete mellan stad, landsting och stat kan förbättras. Exempelvis tolkservice till döva och utbildning av teckenspråk till döva invandrare. Frågor som flera nivåer måste hantera. Att endast hänskjuta frågan till utbildningsnämnden och inte ta ansvar för de övergripande frågorna innebär att staden inte kommer att få en tillfredsställande lösning på dövas utbildningsproblematik.

ÄRENDET

Lars Rådth (s) har i motion 2000:25 (*bilaga*), framfört att samhället måste undanröja hinder som finns för personer med olika förutsättningar att delta i utbildning. I motionen föreslås att ett antal punkter ska utredas av socialtjänstnämnden och utbildningsnämnden.

REMISSER

Motionen har för synpunkter remitterats till utbildningsnämnden och socialtjänstnämnden.

Utbildningsnämnden beslöt den 23 november 2000 att godkänna förvaltningens förslag till remissyttrande.

Reservation till förmån för eget förslag till beslut om att motionen bifalls, anfördes av *Erik Nilsson m fl* (s), *Margareta Olofsson m fl* (v) och *Sabina Bossi* (mp).

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 2 augusti 2000 har i huvudsak följande lydelse.

Den kommunala vuxenutbildningen riktar sig till alla målgrupper och förvaltningen arbetar aktivt med att nå grupper som normalt inte söker sig till vuxenutbildning. Då det gäller barndomsdöva personer finns det av naturliga skäl stora svårigheter som måste övervinnas. Bland invandrare och flyktingar synliggörs handikappet ofta i samband med sfi-start. I Stockholm finns Alviksskolan som i mycket begränsad omfattning bedriver kommunal vuxenutbildning med för närvarande ca 6-8 studerande. Men skolan riktar sig till hörselskadade, alltså inte döva. Förvaltningen har en interkommunal samverkan när det gäller utbildning för döva och hörselskadade. Idag deltar ett trettiootal vuxna studerande, främst invandrare som studerar sfi, i denna riktade undervisning.

Mot bakgrund av att staden inte själva har utbildning för döva kan det finnas skäl att utreda, och därmed finna en lösning, på vem som i framtiden ska anordna utbildning för döva. Att handikapperspektivet ska genomsyra all utbildning och att information och tillgänglighet bör nå alla oavsett handikapp är viktigt. I Kunskapslyftets slutbetänkande (SOU 2000:28) behandlas de funktionshindrades rätt till utbildning och förvaltningen avvaktar förslag till förändringar som utredningen kan resultera i.

Förvaltningen ställer sig positiv till att närmare utreda den första punkten, d v s vilka förutsättningar, behov och hinder som finns för att döva ska delta i vuxenutbild-

ningen. Först därefter kan utbildningsnämnden ta ställning till eventuella åtgärder och insatser som kan bli aktuella.

De övriga punkterna anser förvaltningen är för detaljerade. Dessa utredningsförslag förutsätter ovanstående kartläggning/utredning innan ett ställningstagande kan tas.

Socialtjänstnämnden beslöt den 19 september 2000 att som svar på remissen återoppta förvaltningens tjänsteutlåtande.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 september 2000 har i huvudsak följande lydelse.

Lars Råd (s) tar i sin motion upp en angelägen fråga. Stadens verksamheter och service ska bidra till att människor ges möjligheter att forma sina liv utifrån egna förutsättningar och önskemål. En självklar utgångspunkt är att människor med funktionshinder ska ha samma möjligheter som andra att leva ett självständigt liv och ha ett arbete. Att skapa förutsättningar för integration såväl av funktionshindrade som av personer med annat etniskt ursprung är en av stadens viktigaste framtidsfrågor.

Socialtjänstnämnden ansvarar för stadsövergripande frågor rörande omsorg om fysiskt och psykiskt funktionshindrade medan utbildningsnämnden har motsvarande ansvar inom utbildningsområdet. Stadsdelsnämnderna ansvarar för att utveckla verksamheter för personer i behov av särskilda insatser. Förvaltningen bedömer därför att motionärens förslag att socialtjänstnämnden tillsammans med utbildningsnämnden ska få i uppdrag att inrätta en kommunal vuxenutbildning för döva invandrare främst är en fråga för stadsdelsnämnderna. Det kan dock vara svårt för enskilda stadsdelsnämnder att skapa verksamheter riktade till mindre grupper. Lokal samordning mellan flera stadsdelsnämnder kan vara en lösning då antalet döva invandrare troligen är för få för att stadsdelsnämnderna var för sig ska kunna inrätta sådan verksamhet. Alternativt kan en central samordning genom utbildningsnämnden vara en lämplig lösning.

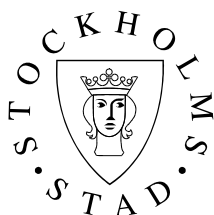
Socialtjänstnämnden svarar vidare för bidragsgivning till frivilliga organisationer som bedriver verksamheter inom socialtjänstens område. Nämndens organisations- och föreningsutskott har beviljat verksamhetsbidrag till tre föreningar som riktar sig till döva och hörselskadade personer. Stockholms döva förening har fått 730 tkr i verksamhetsbidrag för 2000, Hörselskadades förening har fått 500 tkr och Föreningen för hörselskadade och döva barn och deras föräldrar har fått 350 tkr samt 135 tkr för kolloverksamhet.

Verksamheten inom de tre föreningarna är inriktade bl.a. på intressepolitiskt arbete för tillgänglighet och delaktighet i samhället för målgruppen döva och hörselskadade, samhällsinformation till medlemmarna, kurser i teckenspråk, aktiviteter av olika slag etc. Föreningen för hörselskadade och döva barn och deras föräldrar har genom sitt arbete medverkat till att ett gymnasium för döva ska inrättas i staden.

Stockholms dövas förening har under tre år 1996-11-20 – 1999-12-31 beviljats pengar från Allmänna Arvsfonden för att arbeta med projektet ”Döva invandrare”. Det

finns ca 250 döva personer med invandrabakgrund i Stockholm och ca 60 döva elever med invandrabakgrund på Manillaskolan. Målet för projektet har bl.a. varit att utveckla självständiga döva invandrare, utveckla ny verksamhet vad gäller information och utbildning för döva invandrare samt skapa en dialog och samverkan med samhället vad gäller samhällets ansvar för invandrade döva. Socialtjänstnämndens organisations- och föreningsutskott beviljade i maj 200 tkr till Stockholms dövas förening till ett fortsatt projektarbete med samma inriktning.

Sammantaget anser förvaltningen att frågan om utbildning och integration av vuxna döva är viktig. Det är angeläget att staden i olika former stöder ett utvecklingsarbete för att ge denna grupp funktionshindrade ökade förutsättningar för integration och delaktighet i samhället.



KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2000:25

2000:25

Motion av Lars Rådth (s) om vuxna dövas, bl.a. döva invandrades, möjlighet till kommunal vuxenutbildning

Utbildning och kunskap är grundläggande förutsättningar för att kunna få ett arbete, för att kunna delta i samhällslivet och för att kunna få ett gott socialt liv.

Samhället måste därför arbeta för att undanröja de hinder som finns för att människor med olika förutsättningar ska kunna få tillgång till och tillgodogöra sig utbildning och kunskap. Hindren varierar och måste hanteras utifrån varje individs unika förutsättningar och behov.

Vi vet utifrån funktionshindrades egna erfarenheter och de kartläggningar som gjorts bl.a. inom ramen för utvärderingen av kunskapslyftet att hindren för många funktionshindrade är många och i praktiken ibland närmast oöverstigliga. Detta leder till att många inte får den utbildning de behöver eller utbildning som motsvarar deras möjligheter och önskemål. I kombination med andra hinder och svårigheter leder detta till en generellt lägre utbildningsnivå, lägre lön, högre arbetslöshet och ofta till socialt utanförskap och utslagning.

Vi kan inte acceptera att en stor grupp människor på detta sätt i praktiken ställs utanför utbildningsmöjligheter med de personliga konsekvenser som kan bli följden. Utöver de personliga och sociala skälen måste också arbetsmarknadens behov av arbetskraft väga tungt. På arbetsmarknaden finns redan idag en arbetskraftbrist inom många områden som leder till lägre tillväxt och färre nya jobb. Inom några år förvärras bristen av att allt större grupper går i pension. Mot den bakgrunden måste vi också ur samhällsekonomisk synpunkt göra vårt yttersta för att undanröja hindren för att människor ska kunna få en

utbildning som ger dem möjlighet att bidra till samhällets utveckling och ekonomi.

I ett startskede och i ett kortsiktigt perspektiv kan speciella insatser riktade till relativt små grupper som möts av stora hinder bli kostsamma men sett i det perspektiv som skisseras ovan är det inte bara socialt nödvändigt utan också en nödvändighet ur ekonomisk synvinkel.

En grupp som p.g.a. sitt funktionshinder möts av speciellt svåra hinder är de döva. För sin kommunikation är de barndomsdöva beroende av att kommunicera med teckenspråk. Bl.a. bristen på teckenspråkiga lärare i kommunen och tolkar innebär att möjligheterna att utbilda sig och att få den valfrihet man behöver är inskränkt.

De flesta barndomsdöva som trots allt deltar i kommunal vuxenutbildning är hänvisade till utbildning via teckenspråkstolk vilket i sig är en mycket dyrbar och dålig lösning. Om de överhuvudtaget får tolk p.g.a. den rådande tolkbristen och oklarheter om betalningsansvaret för tolkningen.

Behovet för vuxna av återkommande utbildning ökar och är lika för döva som för alla andra grupper. Det behövs alltså möjligheter att få tillgång till utbildning på ett helt annat sätt än vad som är möjligt idag. Behovet av uppsökande verksamhet och aktiv studievägledning är mycket stora. Det handlar alltså både om att undanröja konkreta hinder och få de praktiska hjälpmedel och stöd som behövs för att klara sin utbildning men också om att i ett första skede uppsöka, motivera och ge aktiv vägledning. För många behövs sannolikt en personlig rådgivare, eller mentor, under delar av eller under hela studietiden. Anledningen är att många vuxna döva idag har negativa erfarenheter av grundskoleutbildning från en tid före 80-talet då de förvägrades att använda teckenspråk i skolan vilket gjort deras självkänsla för utbildning låg.

Det stöd man behöver måste samordnas på ett sådant sätt att individen inte ska behöva besöka, ansöka och bedömas av flera olika instanser ofta också beroende på var i livet man befinner sig. I utbildning, i arbete eller fritid. Det måste vara enkelt att få det stöd och den vägledning man behöver.

Särskilt utsatta är de döva flyktingar och invandrare som kommer till Sverige. De behärskar av naturliga skäl inte svenskt teckenspråk, de har varierande utbildningsbakgrund och ofta ingen utbildning alls. Många är analfabeter. De ska alltså både erövra ett språk överhuvudtaget, lära sig svenskt teckenspråk och dessutom svenskt samhälle och de ämneskunskaper som behövs för att kunna få ett jobb. Tyvärr skall de också ofta erövra denna kunskap via teckenspråkstolk, trots att de inte förstår svenskt teckenspråk. Enligt uppgifter är det bara två döva invandrare någonsin som klarat SFI testen och fått godkänt. I

Stockholm finns det idag ca 250 döva invandrare och 60 döva invandrade skolbarn.

Sammantaget visar denna bakgrund på behov av insatser på flera områden. Förändringar behövs inom SFI och grundläggande vuxenutbildning, inom gymnasial vuxenutbildning, inom yrkesutbildning och högskola liksom inom yrkes- och studievägledning och på hjälpmedels- och stödsidan.

Allt detta kan ligga inte inom stadens ansvar men staden ansvarar för betydande verksamheter. Jag föreslår att ett arbete startar med följande delar:

En kartläggning och analys av förutsättningar, behov och hinder och som sedan resulterar i ett antal konkreta åtgärder och verksamheter som syftar till att ge döva reella möjligheter att få tillgång till och tillgodogöra sig vuxenutbildning.

- En särskild utbildningsverksamhet för döva invandrare inrättas. Verksamheten ska ge socialt stöd när de behövs och undervisa i teckenspråk och ge möjligheter för de studerande att uppnå SFI nivå. Uppdraget att skapa en sådan verksamhet bör gå till utbildningsnämnden som kan samordna berörda enheter såsom SFI och grundläggande vuxenutbildning.
- Utred i samverkan med de döva och deras organisation hur man ska arbeta för att nå de döva inom kommunen som idag av olika skäl är arbetslösa, lågutbildade eller socialt isolerade med information, vägledning och motivation för att de ska söka sig till utbildning samt utreda förutsättningarna att anordna en central kommunal vuxenutbildning för barnomsdöva.
- Analysera och lägg fram förslag på hur man kan öka tillgängligheten, ge individuellt anpassat stöd och undanröja hinder för döva inom kommunens olika utbildningar och skolor.
- Ge kommunens "Centrum för studieinformation" i uppdrag att genom uppsökande verksamhet, aktiv studievägledning och "mentorer" ge döva ökade möjligheter och bättre stöd att få en god utbildning.

Dessa åtgärder och förslag är riktade mot döva men också andra funktionshinder innebär till stor del svårigheter att få en god utbildning och medföljande problem att få arbete etc..

Erfarenheterna från arbetet riktat mot de döva måste därför utvärderas och få en fortsättning för andra funktionshindrade grupper.

Ett framgångsrikt arbete förutsätter ett nära samarbete med dövas organisation där deras erfarenheter och nätverk måste vara utgångspunkten i arbetet. Hinder och brister som ligger hos staten, landstinget eller andra aktörer måste

kartläggas och kommunen bör via brev, uppvaktningar eller på andra sätt begära nödvändiga förändringar.

Kommunfullmäktige föreslås besluta att

1. ge utbildningsnämnden i uppdrag att analysera och kartlägga förutsättningar, behov och hinder samt föreslå åtgärder enligt ovan
2. ge socialtjänstnämnden och utbildningsnämnden i uppdrag att inrätta en kommunal grundutbildning för döva invandrare
3. ge utbildningsnämnden i uppdrag att utreda hur man kan nå, informera och motivera döva arbetslösa och isolerade att söka sig till vuxenstudier
4. ge kommunstyrelsen och utbildningsnämnden i uppdrag att analysera och lägga fram förslag på hur man kan öka tillgängligheten, ge individuellt anpassat stöd och undanröja hinder för döva inom kommunens olika utbildningar och skolor.
5. ge utbildningsnämnden i uppdrag att genom uppsökande verksamhet, aktiv studievägledning och "mentorer" ge döva ökade möjligheter och bättre stöd att få en god utbildning.

Stockholm den 10 april 2000

Lars Rådih